

سیره پیامبر اکرم(ص) در خصوص همسران

رضا حمیدی

دانش‌پژوه دوره جامع فرهنگ و علوم اسلامی

چکیده: بررسی سیره پیامبر اسلام(ص) - بزرگتری الگوی اخلاق بشری - از مهم‌ترین مطالعاتی است که انسان معاصر بیش از گذشته بدان محتاج است. با توجه به ازهم گسیختگی کانون گرم خانواده در غرب و برخی کشورهای اسلامی، مطالعه سیره پیامبر اکرم(ص) در خصوص ارتباط با همسران خود، اهمیتی دوچندان پیدا می‌کند. در این مقاله، احترام و علاقه پیامبر اکرم(ص) نسبت به خدیجه(س)، همکاری ایشان در امور منزل، روش برخورد نبی مکرم(ص) با همسران خود و عدالت حضرت در اقامت نزد همسران خود با استناد به منابع تاریخی و روایی مورد بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه: تاریخ اسلام / سیره پیامبر اکرم(ص) / همسررداری پیامبر اکرم(ص) / خدیجه(س) / حقوق زنان / آیین همسررداری.

مقدمه

بحث سیره اخلاقی پیامبر اکرم(ص) در خانواده، در گستره‌ای قابل ملاحظه طرح می‌شود که در این نوشتار مجال بیان تمامی آن سیره نبوده، قلم قاصر از آن است، لذا شمه‌ای از اخلاق و روش حضرت را یادآور می‌شویم.

بعضی از اخلاقیات و رفتارها در زندگی بشری باعث پایداری و استحکام نظام خانواده و زنده‌شدن روح عاطفه شده، در اعضای خانواده و نیز در جامعه بشری امید به زندگی ایجاد می‌کند. حال باید بررسی کرد که این اخلاقیات، اعمال و رفتار چیست؟ در کدامین مکتب و حکومت پیدا می‌شود؟ آیا تاکنون کسی به این موارد عمل کرده است؟ آیا الگویی وجود دارد که جهانیان آن را سرلوحه امور خود قرار دهند و با حرکت به سوی آن زندگی آرام و همراه با مهر، عطف و صداقت را برای خود به ارمغان بیاورند؟

در واقع اگر تمام مکاتب و حکومت‌ها را بررسی کنیم هر کدام از اشکالات و کاستی‌هایی برخوردارند. به عنوان مثال در بعضی مجامع و حکومت‌های غربی شاهد ازهم گسیختگی و فروپاشی نظام خانواده می‌باشیم. در این جوامع برای زن - این مخلوق الهی - ارزشی قائل نشده، حتی او را جزء ترکه خود به حساب می‌آورند. اینها ثمره همان مکاتب ناقص و گاه پوچ کنونی می‌باشد. اما تنها حکومت و دینی که هیچ یک از نواقص مکاتب فعلی و قبلی را نداشته و مکتبی تمام و کمال می‌باشد، حکومت و مکتب اسلامی است. این دین الگوهایی بی‌شمار به انسان عصر حاضر و دیگر اعصار عرضه می‌کند که با تمسک به آنها، زندگانی بشریت سروسامان گرفته، تمامی مشکلات از سر راه او برداشته می‌شود. به جرأت می‌توان گفت تمام مشکلات جوامع بشری در سایه عمل به احکام متین و محکم این دین قابل حل است. بیان خلاصه زندگانی

بزرگترین الگوی اخلاق بشری - نبی مکرم اسلام، حضرت محمد بن عبدالله - نقطه شروعی است برای رسیدن به کمالات انسانی و رهایی از قید و بندهای دنیوی.

احترام و علاقه حضرت نسبت به خدیجه(س)

ابراز علاقه وافر پیامبر اکرم نسبت به حضرت خدیجه معروف و مشهور است. و این نه تنها درخصوص زناشویی که به جهت کمالات ظاهری و معنوی، و خدمات ارائه شده از سوی ایشان به پیامبر و اسلام نیز بود. چنانکه عایشه می گوید: «هرگاه پیامبر به یاد خدیجه می افتاد بر او درود فراوان می فرستاد و بی نهایت طلب رحمت می فرمود. تا آن که غیرت من تحریک شده و اعتراض می نمودم: خدا به جای پیرزنی، زنان زیبا به تو داده است. پیامبر(ص) سخت خشمناک می شد. من نیز از ناراحتی او ترسیده، ناراحت می شدم و می گفتم: اگر خشم پیامبر(ص) فرونشیند، دیگر هرگز خدیجه(س) را به بدی یاد نمی کنم. حضرت که ناراحتی مرا می دید می فرمود: عایشه چه گفتی؟ به خدا قسم آنگاه که همه مرا تکذیب کردند او مرا تصدیق کرد و به من ایمان آورد. هنگامی که همه مرا ترک کردند او مرا کمک می کرد. خدا او را رحمت کند که مبارک زنی بود، زیرا او برای من ۶ فرزند بود و غیر از او فرزندی ندارم»^۱.

همکار و مساعدت حضرت در امور منزل

حضرت پس از فراغت از کارهای اجتماعی، در کارهای خانه به همسران خود کمک می کردند؛ واریسی لباس ها، اصلاح کفش خودشان، دوشیدن گوسفندان و کوشیدن در رفع نیازمندی های همسران از جمله کمک های ایشان بود. حتی گاهی خانه خویش را جاروب نموده، می فرمودند: «کمک به همسر و کارهای منزل، صدقه و احسان در راه خداست»^۲.

روش تأدیب همسران

در تاریخ زندگانی پرافتخار آن پیشوا کسی سراغ نمی دهد که یکی از همسران را با ضرب و جرح تأدیب نماید یا یکی از آنان را به عنوان قهر و انتقام طلاق گوید و خود در این باره می فرماید: «أما یستحیی احدکم ان یضرب امرأته کما یضرب العبد یضربها اول النهار و یجامعها آخره؟» آیا کسی که روزانه همسر خویش را همانند برده و غلام کتک می زند و شب با او هم بستر می گردد هیچ خجالت نمی کشد؟^۳

۱- کشف الغمه، ج ۲، ص ۱۳۸؛ بحار الانوار، ج ۶، ص ۳۰۲.

۲- العقیبات الاسلامیه، ص ۱۹۲.

روش تأدیبی حضرت در سرکوبی طغیان غرور زنانگی این بود که گاهی آنان را ترک می‌فرمود و مدتی از همنشینی و همبستری آنان دوری می‌گزید و جای تذکر است که این نوع تنبیه در طول زندگی مشترک، تنها یک بار به مدت یک ماه اتفاق افتاد و دیگر تکرار نشد. داستان این واقعه این‌گونه آغاز می‌شود که عده‌ای از همسران حضرت روی چشم و هم‌چشمی و رقابت با سایر زنان اعیان و اشراف مدینه، پیامبر(ص) را در مضیقه قرار دادند و اصرار نمودند که از غنائم جنگی و اندوخته‌های لشکر اسلام بیش از پیش در اختیار آنان بگذارد و نفقه و مخارج آنان را افزون نماید. حضرت به عنوان تنبیه و روشن ساختن این موضوع که وظایف و مسؤولیت‌های آنان به عنوان همسر و شریک زندگی یک مصلح جهانی و پیشوای عالی‌قدر معنویت و روحانیت انسان‌ها، قابل مقایسه با زنان دیگر نیست و اگر همسر و شریک زندگی خود را قلباً دوست می‌دارند باید نمونه کامل و زنده یک همسر ایده‌آل مقام رسالت گردند، به مدت یک ماه از آنان فاصله گرفت.^۱

نقل شده است که صفیه، یکی دیگر از همسران حضرت، دارای صفات کمالیه برجسته‌ای بود. روی همین صفات مورد علاقه حضرت قرار گرفت و او را دوست می‌داشت و از او تجلیل می‌کرد. روزی به خانه صفیه آمد و او را گریان دید، علت را پرسید، صفیه گفت: «شنیده‌ام بعضی همسران درباره من می‌گویند: ما از صفیه بهتریم، زیرا ما دخترعموهای حضرت و همسران اویم». حضرت فرمودند: «چرا در جوابشان نمی‌گویی که، چگونه بهتر از من هستید با آن که هارون(ع) پدر من، عیسی(ع) عموی من و محمد(ص) شوهر من است».^۲ و نقل است که در سفر حج حضرت همه زن‌ها را همراه خود برده بودند. در راه شتر صفیه مریض شد و از راه بازماند و صفیه ناراحت و گریان شد. حضرت به زینب دختر جحش فرمود: «چطور است که یکی از شتران اضافی خود را که همراه داری به صفیه واگذار نمایی». زینب گفت: «شتر خود را به زن یهودیه‌ات بدهم؟» حضرت ناراحت شد و دیگر با او حرف نزد و تا ماه ربیع الاول به اتاقتش نرفت. زینب عرضه داشت: «یا رسول الله، در مقابل عمل ناروایم چه کنم؟ برای جبران آن کنیزم را به شما بخشیدم تا خدا از من راضی گردد».^۳

عدالت حضرت در اقامت نزد همسران

منزل پاک و تمیز حضرت رسول الله(ص) دارای حجره‌های کوچک بود که از خشت‌های خام ساخته شده، هر کدام جایگاه یکی از بانوان حرم بود. اوقات رفت و آمد به منزل هر کدام از آنان به صورت دقیقی تنظیم شده، نوبت هر کدام یک شبانه روز بود و همیشه سر ساعات تعیین شده به سرکشی هر کدام از آنان

۱- محمد رسول الله، ص ۲۰۸.

۲- اسنیعاب، ج ۴، ص ۳۳۸ و اسد الغابه، ج ۵، ص ۴۹۱.

می‌رفت. در انجام این وظیفه اخلاقی و وجدانی به حدی ملتزم و پایبند بود که در ایام شدت و مرض هم با این که کسی چنین انتظاری را نداشت، حضرت دستور می‌فرمود که او را طبق برنامه‌های معین به منازل همسران ببرند. در منزل عایشه بود که مرض رحلت حضرت شدت یافت و همه همسران بالاتفاق رضایت دادند که ایام مرض و بستری را در خانه او بسر برد. با این همه دقت‌ها، باز مکرر می‌فرمود: «آنچه در توانایی من است در رعایت نوبت آنان کوشش دارم، خدایا به آنچه بیرون از قدرت من باش ملامتم مفرما»^۱. خلاصه این که بشر اگر به قوانین دقیق و ظریف اسلامی در تمام شؤون زندگی و خانوادگی عمل نماید، دچار مشکلات کنونی که دامنگیر تمام خانواده‌ها است نمی‌شود و یک زندگی آرام، با کمال مهر و عطوفت و عشق و امید به آینده خواهد داشت. پس بیاییم همگان، ابتدا در جهت معرفت و شناخت به تعالیم اسلام و سپس در عمل به احکام نورانی آن کوشش نماییم تا بهشتی در همین دنیا و مدینه فاضله‌ای در هر شر به وجود آوریم. به امید روزی که با ظهور منجی عالم بشریت دستورات ناب اسلامی را جامه عمل بپوشانیم.

* پیامبر اکرم(ص):

هر قدر ایمان بنده افزایش یابد، محبتش به همسرش افزایش می‌یابد.